

Journal of Philosophical Investigations

University of Tabriz

Swinburne's Confirmation Inductive Argument as the Best Explanation of Theism

Abbas Yazdani

Associate Professor of Philosophy Department, University of Tehran, Iran. E-mail: a.yazdani@ut.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 28 August 2021

Received in revised form 3 November 2021

Accepted 9 November 2021

Published online 13 August 2023

Keywords:

theism, Swinburne, inductive argument, inference to the best explanation.

ABSTRACT

Can atheistic explanations scientifically explain the world and humans? Can theistic deductive arguments provide a rational explanation of the world? Many philosophers of contemporary religion believe that deductive arguments for the existence of God are invalid because they are either deductively invalid or based on one or more false or uncertain premises. Hence, they turned to non-analogical arguments about the existence of God. The purpose of this paper is to examine and evaluate one of these interesting new arguments, the Swinburne inductive argument. This research paper is a library-based theoretical analysis that is done through the concepts, propositions, and arguments. Swinburne claims that humanistic and materialistic explanations cannot explain the world and humans. In contrast, he has three arguments for the existence of the universe, the existence of scientific laws, and the laws of the process of evolution; He uses the existence of God as three affirmative inductive arguments and concludes the accumulation of theism as the best explanation. The result of such arguments is that theism can be the ultimate explanation of the world. It will also be shown that such arguments are less challenging and can greatly increase the likelihood of God's existence.

Cite this article: Yazdani, A. (2023). Swinburne's Confirmation Inductive Argument as the Best Explanation of Theism, *Journal of Philosophical Investigations*, 17(43), 468-488. <https://doi.org/10.22034/JPIUT.2021.47927.2967>

© The Author(s).

<https://doi.org/10.22034/JPIUT.2021.47927.2967>

Publisher: University of Tabriz.

Extended Abstract

According to the common division, the cosmological argument for the existence of God has two important types of interpretation: deductively and inductively. And some have introduced a third type called abductively, which is known as inference to the best explanation (IBE). The contemporary Philosophers of religion believe that the inductive version of the cosmological argument is better for two reasons: First, all deductive versions are either deductively invalid or based on one or more false or uncertain premises. A valid deductive argument must be presented in the form of proof, and the proof is a syllogism consisting of certain propositions, it will inherently and necessarily lead to a certain conclusion and be accepted by all. Second, the deductive account of the cosmological argument proves merely the essential being or the primordial cause, whereas there is a wide logical gap between the essential being or the primordial cause and the God of monotheistic religions.

The most difficult critique of the deductive arguments is the critique of the correctness of the principle of causality. The result of the opponents of the principle of causality is that causal necessity as a necessary feature of the principle of causality is not ontologically certain in the world outside the human mind, and objects and beings in the external world do not inherently require such necessity. However, the principle of causality between beings and events is undeniable. Also, from the epistemological point of view, causal necessity can be proved and accepted. Therefore, the causal necessity has been at least doubted among some thinkers; and since, according to logic, the premises of deductive argument must be certain, the principle of causality cannot be used as one of the true premises in this way of reasoning to obtain certain conclusions. Hence, some philosophers turned to non- syllogism arguments for the existence of God. One notable new argument is Swinburne's confirmative inductive argument. The method of this research is library and argumentation which is done through the study, and mental analysis of concepts, propositions, and arguments.

Swinburne (1996, 2004) believes that there are two different types of explanations of events. Because two different types of causes give rise to phenomena; That is, a) natural and inanimate causes b) personal and voluntary causes. So, there are two types of explanation: 1- natural and inanimate explanation and 2- a personal explanation which refers to a deliberate cause and is associated with powers, beliefs, and goals. In addition to the need for explanation, the human need for an ultimate explanation is well understood. See: (Swinburne 1996). But let's see what explanation can be the best.

He considers the criterion of the best explanation to be the most probable explanation, and that is when it has four conditions: it causes the prediction of many different events (expectancy theory); Be the simplest theory; Be fully consistent with our past knowledge (background knowledge), And explain the events more and better than competing theories (the most satisfying explanation). Therefore, in his opinion, the meaning of the best explanation is the explanation that best provides the four aforementioned criteria. These four criteria are used in both natural and personal

explanations. Swinburne claims that humanistic and materialistic explanations cannot explain the world and man. In contrast, he has three arguments from the existence of the universe, the existence of scientific laws, and the laws of the process of evolution for the existence of God as three confirmative inductive arguments, and from their accumulation, he concludes theism as the inference of the best explanation. The result of such arguments is that theism can be the ultimate explanation of the world. Thus, theism can still be rationally accepted through inductive accounts of the cosmological argument based on the inference to the best explanation. The result of such arguments is that theism can be the ultimate explanation in the world.

Conclusion

In this paper, while demonstrating the inability of scientific explanations of atheism, Swinburne's confirmative inductive argument was proposed as an alternative to deductive cosmological arguments. The structure of Swinburne's confirmative inductive reasoning seems to be similar to the structure of Pierce's hypothesis-making argument (abduction), and it can be considered the inference to the best explanation. Such an argument does not guarantee certainty but makes the truth of the result more probable. Therefore, although based on the existing critiques of the deductive interpretation of the cosmological argument and the objections to the causal necessity, the explanatory certainty of these arguments is not acceptable, it is still possible to rationally believe in theism through the inductive interpretations of this argument based on the inference to the best explanation. The claim of such an argument is not that it has no criticisms or challenges, but the claim that such arguments face fewer challenges and can greatly increase the possibility of the existence of God. The result of such arguments is that theism can be the ultimate explanation of the world.

استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن به مثابه بهترین تبیین خداباوری

عباس یزدانی

دانشیار گروه فلسفه، دانشگاه تهران، ایران. رایانامه: a.yazdani@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۲

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۸/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۵/۲۲

کلیدواژه‌ها:

خداباوری، سوئینبرن، استدلال

استقرائی، خداانا باوری، استنتاج

بهترین تبیین

آیا تبیین‌های خداانا باورانه می‌توانند جهان و انسان را تبیین کنند؟ آیا استدلال‌های قیاسی خداباورانه می‌توانند تبیین معقولی از جهان ارائه نمایند؟ بسیاری از فیلسوفان دین معاصر بر این باورند که استدلال‌های قیاسی بر اثبات وجود خدا نامعتبرند، چون یا از نظر صورت قیاسی، نامعتبرند یا مبتنی بر یک یا چند مقدمه کاذب یا غیریقینی هستند. از این رو، به استدلال‌های غیرقیاسی در باب وجود خدا روی آوردند. هدف این نوشتار بررسی و ارزیابی یکی از این استدلال‌های جالب توجه جدید، یعنی استدلال استقرائی سوئینبرن است. روش این تحقیق کتابخانه‌ای و استدلالی است که از طریق مطالعه، بررسی و تحلیل ذهنی مفاهیم، گزاره‌ها و استدلال‌ها انجام می‌گیرد. ادعای سوئینبرن این است که تبیین‌های انسان‌انگازانه و ماده‌انگازانه نمی‌توانند جهان و انسان را تبیین کنند. در مقابل، وی سه استدلال از وجود جهان، وجود قوانین علمی و قوانین فرایند تکامل؛ برای وجود خدا به عنوان سه استدلال استقرائی تأییدی استفاده می‌کند و از انباشت آنها خداباوری را به عنوان استنتاج بهترین تبیین نتیجه می‌گیرد. نتیجه چنین استدلال‌اتی این است که خداباوری می‌تواند بهترین تبیین نهایی جهان باشد. همچنین نشان داده خواهد شد که این‌گونه استدلال‌ها با چالش‌های کمتری مواجه بوده و می‌توانند احتمال وجود خدا را به مراتب افزایش دهند.

استناد: یزدانی، عباس. (۱۴۰۲). استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن به مثابه بهترین تبیین خداباوری، پژوهش‌های فلسفی، ۱۷(۴۳)، ۴۶۸-۴۸۸.

<https://doi.org/10.22034/JPIUT.2021.47927.2967>

ناشر: دانشگاه تبریز.

© نویسندگان.

مقدمه

براساس تقسیم رایج، استدلال جهان‌شناختی^۱ بر اثبات وجود خدا دو نوع تقریر مهم دارد: تقریر قیاسی^۲ و تقریر استقرائی^۳ و برخی نوع سوم را نیز تحت عنوان تقریر فرضیه‌ربایی^۴ مطرح کرده‌اند که به استنتاج بهترین تبیین^۵ شهرت یافته است. فیلسوفان دین معاصر معتقدند تقریر استقرائی به دو دلیل بهتر است: اولاً، همه تقریرهای قیاسی یا از نظر قیاسی نامعتبرند یا مبتنی بر یک یا چند مقدمه کاذب یا غیریقینی هستند. در صورتی که یک استدلال قیاسی معتبر باید در قالب برهان ارائه گردد و برهان استدلالی است قیاسی که از مقدمات یقینی تشکیل شده باشد و به طور ذاتی و بالضروره منتهی به نتیجه یقینی شود و مورد قبول همه باشد. ثانیاً، تقریر قیاسی استدلال جهان‌شناختی صرفاً موجود ضروری یا علت اولی را اثبات می‌کند، در صورتی که شکاف وسیع منطقی بین یک موجود ضروری یا علت اولی و خدای ادیان توحیدی وجود دارد.

دشوارترین نقد این‌گونه براهین، نقد به صحت اصل علیت است. برآیند دیدگاه مخالفان اصل علیت این است که ضرورت علی به عنوان یک ویژگی لازم اصل علیت از نظر هستی‌شناختی در جهان خارج از ذهن انسان امر یقینی نیست و اشیاء و موجودات در عالم خارج ذاتاً اقتضای چنین ضرورتی را دارا نیستند. بنابراین، اصل علیت نمی‌تواند به عنوان یکی از مقدمات صادق در این نحو استدلال قرار گیرد تا بر اساس آن نتیجه‌ای یقینی حاصل گردد. در مقابل، سوئینبرن (۱۹۹۶، ۲۰۰۴) معتقد است هنوز می‌توان از طریق تقریرهای استقرائی این برهان براساس استنتاج بهترین تبیین، خداباوری را معقولانه پذیرفت؛ اما قبل از آن لازم است به چیستی تبیین، بهترین تبیین و معیارهای آن پرداخته و بیان کنیم که چگونه استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن می‌تواند بهترین تبیین جهان و انسان باشد.

چیستی تبیین و انواع آن

تئوری تبیین^۶ در فلسفه علم، به نیمه نخست قرن بیستم به مقاله معروف کارل همپل و اوپنهایم به نام «مطالعاتی در منطق تبیین» برمی‌گردد (نک. همپل و اوپنهایم، ۱۹۴۸). از ویژگی‌های متمایز انسان، کنجکاوی و یافتن پاسخ‌های مناسب برای پرسش‌های پیش روی است که به آن تبیین می‌گویند. بنابراین تبیین عبارت است از پاسخ به چرا یا چراهای مطرح درباره یک پدیده و رویداد یا هر امر دیگری که انسان در پی معرفت و آگاهی نسبت به آن است. مهم‌ترین هدف دانشمندان تبیین موجودات، پدیده‌ها و رخدادهای جهان هستی است. رسالت علوم طبیعی و تجربی تبیین پدیده‌ها و رویدادهای جهان طبیعی است. پوپر تبیین را هدف نظری علم می‌داند (رک. پوپر، ۱۹۷۹، ۱۹۱). تعریف پوپر ما را به فهم معنای تبیین نزدیک می‌کند، اما تعریف جامعی محسوب نمی‌شود.

¹ the cosmological argument

² deductively

³ inductively

⁴ abductively

⁵ inference to the best explanation

⁶ Explanation

جهان از مواد و جواهر گوناگون مانند انسان‌ها، ستارگان، اتم‌ها، حیوانات، درختان و غیره تشکیل شده است. این مواد و جواهر دارای ویژگی‌های مختلف کمی و کیفی هستند، با یک‌دیگر ارتباط علی و معلولی دارند و موجب بروز رویدادها و پدیدارهای مختلف می‌شوند. از طرف دیگر، آدمیان همواره در جستجوی تبیین صحیح رویدادها و پدیدارها بوده و در صدد کشف علل حوادث آنها هستند و نیز به دنبال دلیل‌هایی بوده‌اند که چرا علت‌ها چنین معلول‌هایی داشته‌اند. بنابراین، پرسش از علت برای پیدایش پدیدارها و پرسش از دلیل برای توجیه امور در نهاد انسان وجود دارد.

دو نوع متفاوت تبیین رویدادها وجود دارد. چون دو نوع علت متفاوت موجب پیدایش پدیدارها می‌شوند؛ یعنی الف) علت طبیعی و بی‌جان ب) علت شخصی و ارادی. پس دو نوع تبیین وجود دارند: ۱) تبیین طبیعی و غیرجاندار^۱؛ ۲) تبیین شخصی^۲ که ناظر بر علتی عامدانه بوده و با قدرت‌ها، باورها و اهداف همراه است (نک. سوئیبنرن، ۱۹۹۶)، اما ببینیم چه تبیینی می‌تواند بهترین تبیین باشد.

استنتاج بهترین تبیین

استنتاج بهترین تبیین^۳ را این‌گونه تعریف کرده‌اند که انتخاب یک فرضیه از میان فرضیات مختلف از طریق حدس و گمان که با شواهد و دلایل متعدد پشتیبانی می‌شود و امور را بهتر تبیین می‌کند. - و گاهی این‌گونه استدلال به «abduction» به معنی فرضیه‌ریائی نیز تعبیر می‌شود. البته این دو به یک معنا نیستند که در ادامه توضیح داده خواهد شد- گیلبرت هارمن که از پیش‌گامان بحث در این باره است، در مقابل اصطلاحات مختلف دیگر، اصطلاح «استنتاج بهترین تبیین» را ترجیح می‌دهد (نک. هارمان، ۱۹۶۵، ۸۸). بنابراین، در این مقاله نیز همین اصطلاح که به نظر رساتر از دیگر اصطلاحات است؛ به کار گرفته می‌شود.

ریچارد بوید^۴ آن را «استنتاج حدسی^۵» می‌نامد. این استنتاج نه قیاسی است، نه استقرائی. قیاسی نیست چون نتیجه بالضروره از مقدمات حاصل نمی‌شود. استقرائی نیست زیرا از تعمیم مشاهدات مکرر گذشته ناشی نمی‌شود. البته می‌توان آن را شبه‌استقرائی نامید، چون دلایل و شواهد حمایتی آن اغلب استقرائی هستند. هر بهترین تبیینی لزوماً یک استقراء نیست ولی هر استقرائی را تحت شرایط خاص می‌توان بهترین تبیین دانست.

لیپتون^۶ در کتاب *استنتاج بهترین تبیین* در تعریف آن می‌گوید: استنتاج بهترین تبیین عبارتست از شیوه‌ای استنتاج مبتنی بر داده‌های تجربی^۷ به‌علاوه باورهای پیش‌زمینه‌ای^۸ که منجر به بهترین تبیین می‌شود (لیپتون، ۲۰۰۱، ۱۸۵). بسیاری از فیلسوفان علم صورت‌بندی ابتدایی این شیوه استدلال را به پیرس فیلسوف عمل‌گرای آمریکایی برمی‌گردانند.

¹ inanimate explanation

² personal explanation

³ inference to the best explanation

⁴ Richard Boyd

⁵ abductive inference

⁶ Lipton

⁷ experimental data

⁸ background beliefs

پیرس و سه‌گونه استدلال قیاس، استقراء و فرضیه‌سازی

چارلز سندرس پیرس (۱۸۳۹-۱۹۱۴)^۱ اولین فیلسوفی است که فرضیه‌سازی را در یک سری مقالات تحت عنوان تصویرهای منطق علم^۲ در سال ۱۸۹۳ میلادی به عنوان یک استدلال غیرقیاسی در کنار قیاس و استقراء مطرح کرده است. که بعدها آن را فرضیه‌ربائی نامید و دیگران آن را به عنوان استنتاج بهترین تبیین نیز نام‌گذاری کرده‌اند. پیرس در آثار خود انواع استدلال را در سه گروه: قیاس^۳، استقراء^۴ و فرضیه^۵ طبقه‌بندی می‌کند. وی بعد آوردن مثال‌هایی برای قیاس و استقراء می‌گوید:

اما اگر وارد اتاقی شوم و در آن‌جا چند کیسه بینم که حاوی انواع مختلف دانه‌هاست. و روی میز یک مشت دانه سفید باشد؛ پس از اندکی بررسی، درمی‌یابم که یکی از کیسه‌ها حاوی فقط دانه‌های سفید است. بی‌درنگ، به‌منزله یک احتمال، یا به‌مثابه یک حدس معقول، نتیجه می‌گیرم که این مشت دانه از آن کیسه بیرون آورده شده است. این نحوه از استنتاج فرضیه‌سازی^۶ نامیده می‌شود و استنتاج نمونه از قاعده و نتیجه است (CP 2.623).

پیرس معتقد است که آپاگوگه ارسطو همان فرضیه‌سازی است. ارسطو در آناکاویک نخست، دفتر دوم، فصل ۲۵، اصطلاح غریب آپاگوگه^۷ را گنجانیده است و آن را متمایز از استقراء گردانی (a 20-37). برای توضیحات بیشتر درباره چستی آپاگوگه و تفسیرهای مختلف ارسطوشناسان از آن رک. عظیمی (۱۳۹۸). پیرس بعدها از اصطلاح فرضیه‌سازی^۸ به اصطلاح فرضیه‌ربائی^۹ عدول کرد. منظور از فرضیه‌ربائی که غالباً آن را استنتاج بهترین تبیین می‌نامند؛ این است که با توجه به اطلاعات و داده‌ها، فرضیه‌ای انتخاب گردد که به بهترین وجه امور واقع را تبیین کند.

در پاسخ این پرسش که آیا این روش استدلال همان روش استقراء است یا خیر؛ دو نظر کلی وجود دارد: برخی استقراء و فرضیه‌ربائی را یکی می‌دانند و برخی هریک را مستقل از دیگری می‌دانند. به طور مثال، گیلبرت هارمن (۱۹۶۵) معتقد است استدلال استقراء به استنتاج بهترین تبیین برمی‌گردد. به عبارت دیگر، در هر موردی که استقراء به کار می‌بریم، در واقع داریم استنتاج بهترین تبیین انجام می‌دهیم. برخی دیگر مانند فیومرتن (۱۹۸۰، ۵۸۹، ۶۰۰)^{۱۰} برخلاف هارمن، استنتاج بهترین تبیین را به استقراء برگرداندند و برخی مانند

¹ Charles Sanders Peirce

² Illustrations of the Logic of Science

³ deduction

⁴ induction

⁵ hypothesis

⁶ making a hypothesis

⁷ apagoge

⁸ hypothesis

⁹ abduction

¹⁰ Fumerton

پیرس^۱ (۱۹۰۳، ۶۲۵.۲) و شُرتر^۲ (۲۰۰۸، ۲۰۲) استقراء و استنتاج بهترین تبیین را دو روش استدلال جداگانه می‌دانند که قابل تحویل به دیگری نیستند.

دُون^۳ (۲۰۱۷) در مقاله «فرضیه‌ربائی» می‌گوید فرضیه‌ربائی استدلالی است که همواره در زندگی روزانه انسان‌ها به کار گرفته می‌شود. و برخی ادعا کرده‌اند که اعتماد ما به گواهی افراد دیگر مبتنی بر استدلال فرضیه‌ربائی است (برای مثال نک. هارمن، ۱۹۶۵؛ آدلر، ۱۹۹۴؛ فریکر، ۱۹۹۴ و لیپتون، ۱۹۹۸). علاوه بر آن، برخی فیلسوفان علم استدلال می‌کنند که فرضیه‌ربائی یک متدولوژی علمی مهم است (نک. بوید، ۱۹۸۱؛ ۱۹۸۴؛ هری، ۱۹۸۸؛ لیپتون، ۱۹۹۱؛ ۲۰۰۴ و پسیلوز ۱۹۹۹).

مثال معروف فرضیه‌ربائی یا استنتاج بهترین تبیین در آسیب‌شناسی پزشکی است. وقتی یک پزشک علائم بیماری را در بیمار مشاهده می‌کند، براساس معلوماتش در مورد روابط علیّی میان بیماری و علائم آن، درباره علتهای احتمالی آن فرضیه‌سازی می‌کند یا فرضیه‌ای را برمی‌گزیند که به بهترین نحو بیماری را تبیین می‌کند. از سوی دیگر، کارآگاهان و قضات نیز معمولاً از همین روش استدلال استفاده می‌کنند. ما در جریان زندگی روزمره به طور فراوان از این شیوه استدلال استفاده می‌کنیم. به طور مثال، وقتی صبح از خواب بیدار شویم و مشاهده کنیم که چمن باغچه حیاطمان خیس است، ممکن است این مشاهده را با تصور اینکه دیشب باران باریده است تبیین کنیم یا با این فرضیه که آب‌پاش آن را خیس کرده است؛ تبیین کنیم. از طریق دلیل‌ها و شواهد موجود، فرضیه‌ای را برمی‌گزینیم که به بهترین وجه امور را تبیین کند.

یا فرض کنید شما جایی زندگی می‌کنید که چند نفر هم‌خانه دارید. یک روز صبح وقتی وارد آشپزخانه می‌شوید می‌بینید یک بشقاب و یک فنجان روی میز قرار دارد همراه با یک ظرف نان و یک ظرف کره و مربا با یک بطری خالی شیر. از مشاهدات خود نتیجه می‌گیرید که نصف شب یکی از هم‌خانه‌ای‌های شما بیدار شد و غذا خورد و چون خیلی خسته بود میز را تمییز نکرد؛ یا از مشاهدات خود نتیجه می‌گیرید دزدی به خانه آمد و ضمن سرقت منزل، چون فرصت کافی داشت مقداری غذا هم خورد و سپس خانه را ترک کرد؛ یا یکی از هم‌خانه‌ای‌های شما همه اینها را روی میز چید ولی چیزی نخورد برای اینکه شما باور کنید که کسی نیمه‌شب غذا خورده است (دون، ۲۰۱۷). شما در مقابل این فرضیات قرار دارید تا مشاهدات خود را تبیین کنید. در این مثال، نتیجه منطقی از گزاره‌ها به‌دست نمی‌آید. چه چیزی شما را به‌سوی نتیجه هدایت می‌کند؟ نوع استنباطی که شما در چنین موردی انجام می‌دهید فرضیه‌ربائی نامیده می‌شود. چنین استدلالی یقین را تضمین نمی‌کند، ولی صدق نتیجه را محتمل‌تر می‌سازد.

در پاسخ به اینکه آیا فرضیه‌ربائی یا استنتاج بهترین تبیین، ابداع و ساخت یک فرضیه است یا برگزیدن یک فرضیه از میان فرضیات موجود، هری فرانکفورت معتقد است که براساس آثار پیرس فرضیه‌ربائی به‌معنای ابداع فرضیه^۴ نیست، بلکه به‌معنای پذیرفتن یک

¹ Peirce

² Schurz

³ Douven

⁴ inventing hypotheses

فرضیه از میان فرضیات مختلف^۱ است که به عنوان فرضیه توجیه‌کننده^۲ است (فرانکفورت، ۱۹۵۸، ۵۹۳-۵۹۷). دانشمندان در علوم بر اساس مجموع شواهد و دلایل موجود فرضیه‌ای را می‌پذیرند. به‌ندرت ارتباط بین دلایل و فرضیات ارتباط قیاسی است، بلکه در اکثر موارد این ارتباط غیرقیاسی یا استقرائی است. یکی از اهداف اصلی فلسفه علم بیان اساسی این داوری‌ها و استنباط‌هاست که بین دلایل و تئوری ارتباط برقرار کند؛ اما به نظر می‌رسد در برخی موارد فرضیه‌های مختلفی وجود ندارند، در چنین مواردی یک فرضیه ابداع و ساخته می‌شود.

ملاک بهترین تبیین

یکی از پرسش‌های مهم در بحث تبیین این است که یک فرضیه تحت چه شرایط پدیده‌ای را تبیین می‌کند؟ و چه چیزی یک تبیین را بهتر از تبیین‌های دیگر می‌گرداند؟ و معیار ما برای ترجیح یک فرضیه چیست؟ به اعتقاد لیپتون (۲۰۰۱، ۱۸۷ ف. ف) الگوی استنتاج بهترین تبیین به معنای برگزیدن بهترین فرضیه از میان فرضیات تبیین‌گر است که در زمان مورد نظر ارائه شده‌اند. شاید گفته شود بهترین به این معناست که تبیین باید تبیین خوبی باشد، یا به‌اندازه کافی تبیین خوبی باشد؛ اما هنوز این پرسش وجود دارد که تحت چه شرایطی کفایت خوب بودن تأمین می‌گردد؟ تا چه حد خوبی، به‌اندازه کافی خوب تلقی می‌گردد؟ حتی پرسش اساسی‌تر این است که چه عواملی یک تبیین را از تبیین‌های دیگر بهتر می‌گرداند؟ در آثار مختلف مدافعان استنتاج بهترین تبیین کمتر به این مسئله پرداخته شده است. یکی از افرادی که به این مسئله پرداخته است لیپتون است. وی دو معنا را برای بهترین تبیین مطرح می‌کند، بهترین به معنای محتمل‌ترین تبیین و بهترین به معنای قابل فهم‌ترین تبیین. آیا فرضیه تبیین‌گر باید محتمل‌ترین^۳ تبیین باشد که صدق را تضمین کند، یا باید به‌خاطر قابل فهم‌ترین بودن، محبوب‌ترین^۴ فرضیه تبیین‌گر باشد؟ البته یک تبیین خاص ممکن است هم محتمل‌ترین باشد هم محبوب‌ترین، اما اینها دو مفهوم متفاوت هستند. همیشه محبوب‌ترین مستلزم محتمل‌ترین نیست و یا بالعکس.

برخی طرفداران استنتاج بهترین تبیین معنای اول یعنی محتمل‌ترین تبیین را به عنوان بهترین تبیین پذیرفتند. در مقابل، برخی دیگر محبوب‌ترین تبیین را به عنوان بهترین تبیین لحاظ کرده‌اند. سوئینبرن ملاک بهترین تبیین را محتمل‌ترین می‌داند که به نظر نگارنده این ملاک معقول‌تر بوده و بهتر می‌تواند با اهداف ما در این مقاله انسجام داشته باشد.

سوئینبرن در پاسخ به این پرسش مهم که با چه معیارهایی یک تبیین می‌تواند بهترین تبیین باشد؟ معتقد است بهترین تبیین باید شرایط ذیل را داشته باشد:

۱. تئوری مورد نظر موجب پیش‌بینی رویدادهای مختلف و زیادی باشد؛^۵

۲. ساده‌ترین تئوری باشد؛^۶

^۱ adopting hypotheses

^۲ justifying hypotheses

^۳ likeliest

^۴ loveliest

^۵ expectancy

^۶ simplest theory

۳. تئوری مورد نظر با معلومات گذشته ما کاملاً سازگار باشد؛

۴. تئوری مورد نظر بیشتر و بهتر از تئوری‌های رقیب، رویدادها را تبیین نماید.^۲

بنابراین، طبق نظر وی، بهترین تبیین چهار ملاک دارد: «پیش‌بینی‌پذیری، سادگی، سازگاری و فراگیری (سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۲۶)». از این رو، منظور از بهترین تبیین، تبیینی است که به بهترین نحو چهار ملاک پیش‌گفته را تأمین کند. این چهار ملاک هم در تبیین‌های طبیعی و هم در تبیین‌های غیرطبیعی به‌کار می‌رود. در تبیین برخی پدیده‌ها که معلول اشخاص هستند، در جستجوی تئوری‌ای هستیم که ما را هدایت کند به انتظار پدیده‌هایی که نمی‌توانیم غیر از آن انتظار داشته باشیم.

خداباوری به عنوان بهترین تبیین نهایی

علاوه بر نیاز به تبیین، ضرورت نیاز انسان به تبیین نهایی^۳ به‌درستی قابل فهم است. گاهی ممکن است ما سلسله‌ای از تبیین‌ها را در رخدادها و پدیدارها داشته باشیم. «الف» ممکن است با «ب» تبیین شود و «ب» با «ج» تبیین شود، اما در پایان شی یا اشیایی وجود خواهند داشت با چنین و چنان ویژگی‌هایی که اشیای دیگر بر وجود و ویژگی‌هایش بستگی دارند. پس ضروری است که چیزی را به عنوان نهایت اعلام کنیم. به عبارت دیگر نیاز به تبیین نهایی داریم. بحث متافیزیکی مهم این است که تبیین نهایی جهان چیست؟ سه تبیین نهایی محتمل برای جهان قابل تصور است. یکی ماده‌انگاره^۴ است. دیدگاهی که معتقد است وجود و صفات و همه عواملی که مستلزم تبیین شخصی هستند؛ یک تبیین کاملاً طبیعی^۵ دارند. این دیدگاه که احساسات، باورها و اهداف انسانی را صرفاً تفسیر مادی و فیزیکی می‌کند، آشکارا باطل است. احتمال دیگر، تئوری انسان‌انگاره^۶ است. دیدگاهی که به معنای انسان‌مداری بوده و بر عقل و دیگر توان‌مندی‌های انسان تأکید دارد. به عبارت دیگر، انسان را اصل و محور ارزش‌ها و بنیاد هر چیزی می‌داند. بنابراین، این دیدگاه در مقابل خدامحوری، بر خودبنیادی انسان پای می‌فشارد. رویکرد سوم دیدگاه خداباوری^۷ است. براساس این دیدگاه، علت اصلی و نهایی همه موجودات و پدیدارهای طبیعی و انسانی خدا است. مطابق با آن، خدا وجود اشیای مادی جهان را با ویژگی‌ها، توانایی‌ها و قدرت‌ها لحظه به لحظه حفظ می‌کند و همان‌طور که فلز در اثر حرارت منبسط می‌شود، در حقیقت، فلز وجود دارد چون خداوند وجود آن را حفظ می‌کند و در صورت حرارت‌دادن، قدرت بسط و توانایی عمل را دارد چون خداوند، به صورت دائم و مستمر در آن ویژگی، قدرت و توانایی را حفظ می‌کند. بنابراین، خداوند کارکرد قوانین طبیعت را حفظ کرده و استمرار می‌بخشد. وجود همه موجودات به او وابسته است. خدا اولین اشیای مادی را آفریده است. خداباوری ادعا می‌کند خدا همچنین علت وجود اشخاص انسانی است و وجود آنها را لحظه به لحظه حفظ می‌کند. بنابراین، اصل وجود جهان و انسان و مانائی آنها از خدا به عنوان علت اولی و نهایی سرچشمه می‌گیرد.

¹ background knowledge

² the most satisfying explanation

³ ultimate explanation

⁴ materialism

⁵ naturalism

⁶ humanism

⁷ theism

سه دیدگاه رقیب برای تبیین نهایی همه پدیده‌ها باید با چهار ملاک پیش‌گفته ارزیابی شوند؛ اما وقتی ما تبیین‌های همه پدیده‌های قابل مشاهده را بررسی می‌کنیم، به وضوح، ملاک ۳ (مطابقت با معلومات پیشین) حذف می‌شود. وقتی تلاش می‌کنید هر چیز قابل مشاهده را تبیین کنید، سوابق مشابهی وجود ندارند تا درباره آنها بتوانید آگاهی داشته باشید. تئوری‌ای صحیح خواهد بود که ساده‌ترین تئوری^۱ باشد که همه پدیده‌های قابل مشاهده را پیش‌بینی کند. ماده‌انگاری یک تئوری ساده نیست و پدیده‌های زیادی وجود دارند که بعید است بتوان آنها را با تئوری ماده‌انگاری تبیین نمود. تئوری انسان‌انگاری حتی از ماده‌انگاری هم پیچیده‌تر است. هریک از اشیای مادی از اتم‌ها شکل یافتند و اتم‌ها از اجزای اولیه مانند الکترون‌ها^۲ و پروتون‌ها^۳ شکل یافتند؛ و اینها به نوبه خود از کوارک‌ها^۴ و کوارک‌ها از کوارک‌های فرعی‌تر^۵ شکل یافتند. این اشیای مادی به نوعی که دقیقاً قدرت‌ها و توانایی‌های یکسانی با دیگر اشیا دارند؛ تعلق دارند. باید توجه داشت که هر تبیین نهایی طبیعی و بی‌جان اشیاء باید مستلزم تبیین ویژگی‌ها، قدرت‌ها و توانایی‌های مستمر اشیاء باشد. پرسش مهم در این‌جا این است که استمرار وجود فعلی اشیاء چگونه تبیین می‌شود؟ اما خداباوری ساده‌ترین فرضیه برای تبیین نهایی است که می‌توان انجام داد (سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۳۹-۴۲). خداباوری ادعا می‌کند هر چیز دیگری که وجود دارد علت وجودش و علت بقاء وجودش یک ذات متعالی با صفات نامحدود مانند علم نامحدود، آزادی نامحدود، قدرت نامحدود و غیره یعنی خدا است و هیچ تبیینی ساده‌تر از خداباوری وجود ندارد. چگونگی تبیین جهان و پدیده‌های مختلف آن توسط خداباوری در شکل سه استدلال استقرائی تأییدی تقریر می‌شود.

سه استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن

سوئینبرن معتقد است سه استدلال از وجود جهان، وجود قوانین علمی ساده و قوانین فرایند تکاملی انسان‌ها و حیوانات؛ را می‌توان برای وجود خدا به عنوان سه استدلال استقرائی قوی استفاده نمود و از انباشت آنها خداباوری را به عنوان استنتاج بهترین تبیین نتیجه گرفت. الگوی این استدلال‌ها چنین است که پدیده E که می‌توانیم مشاهده کنیم در نظر گرفته می‌شود. ادعا می‌شود که E شگفت و عجیب است؛ اما اینکه E انتظار می‌رود اگر خدا وجود داشته باشد؛ خدا قدرت دارد E را به وجود آورد و او می‌تواند آفرینش آن را خوب انجام دهد. پس وقوع E دلیل است برای فرض نمودن اینکه خدا وجود دارد.

دانشمندان این الگوی استدلال را برای استدلال بر وجود حقایق مشاهده نشده به عنوان علت‌های پدیده‌هایی که مشاهده می‌شوند؛ به کار می‌گیرند. به طور مثال، در آغاز قرن نوزدهم دانشمندان پدیده‌های مختلف زیادی از فعل و انفعالات شیمیایی را مشاهده کردند، موادی را فرض کردند برای اینکه رفتار شیمیایی را تبیین کنند. فیزیک‌دانان الکترون‌ها، پروتون‌ها، نوترون‌ها و دیگر اجزاء را فرض

¹ simplest theory

² electrons

³ protons

⁴ quarks

⁵ protons

کردند برای اینکه رفتار اتم‌ها را تبیین کنند، همچنین رفتار پدیده‌های قابل مشاهده بزرگ را و اکنون کوارک‌ها را فرض می‌کنند برای تبیین رفتار پروتون‌ها، نوترون‌ها و دیگر اجزاء.

برای اینکه چنین استدلالی یک استدلال خوب باشد، باید چهار شرط وجود داشته باشد. اول، اینکه پدیدارهایی که به عنوان دلیل و شاهد مورد استناد قرار می‌گیرند از نوع پدیدارهایی باشند که انتظار وقوع آنها را داریم، اگر فرضیه صادق باشد. دوم، اگر فرضیه کاذب باشد وقوع این پدیدارها بعید باشد. سوم، فرضیه باید ساده باشد. یعنی وجود و عمل حقایق کمی را فرض کند. دانشمندان همیشه کم‌ترین حقایق را فرض می‌کنند که نیاز است برای اینکه ما را هدایت کنند به انتظار داشتن پدیدارهایی که مشاهده می‌کنیم؛ آنها فرض می‌کنند که آن حقایق بی‌نظم رفتار نمی‌کنند. بلکه مطابق با قوانین ریاضی ساده و روان عمل می‌کنند و با آنچه که مشاهده می‌شود مطابق هستند و چهارم، فرضیه باید متناسب با معلومات سابق ما از چگونگی کار جهان باشد. یک استدلال استقرائی از پدیده‌ها برای علت، زمانی قویتر و محتمل‌تر خواهد بود که هرچه بهتر این چهار ملاک را تأمین نماید.

استدلال اول استقرائی تأییدی

کلی‌ترین پدیده‌ای که برای وجود خدا دلیلی را فراهم می‌کند، وجود جهان است. وجود جهان چیزی است که واضح است با علم قابل تبیین نیست. استدلال سوئینبرن این است که ما دلیل داریم برای اعتقاد به اینکه هیچ تبیین دیگری از جهان رضایت‌بخش نیست. به طور مثال، هر تبیین علمی باید قبلاً فرض کند که چیزی وجود دارد و اینکه هر چیزی که وجود دارد با قوانین طبیعی اداره می‌شود. اگر این جهان را در رابطه با جهان دیگر تبیین کنیم، سپس باید وجود آن جهان را تبیین کنیم. و چون علم نمی‌تواند قوانین طبیعی را تبیین کند - که فی‌المثل از کجا آمده‌اند و یا چرا آنها به‌گونه فعلی هستند - چون همه تبیین‌های علمی، قوانین طبیعی را پیش‌فرض می‌گیرند. قوانین طبیعی یا علمی فاقد شعور^۱ هستند - آنها تبیین ندارند مگر اینکه نوع دیگری از تبیین برای آنها بیابیم.

تبیین وجود جهان توسط خدا دچار این مشکل نمی‌شود، چون یک تبیین علمی نیست، بلکه یک تبیین شخصی^۲ است. ما محصولات فعالیت انسان را با یک شخص تبیین می‌کنیم. این نوع تبیین، یک شی را یا یک رویداد را با یک شخص و اهداف آنها تبیین می‌کند. این فرضیه که خدا وجود دارد و آفرینش جهان را قصد می‌کند، یک تبیین شخصی را برای وجود جهان فراهم می‌سازد. بنابراین، سوئینبرن استدلال می‌کند که محتمل است که خدا وجود داشته باشد و علت آغاز جهان شده است.

تبیین وجود جهان و پدیده‌های آن فراتر از ظرفیت علم است. ناتوانی علم در تبیین این پدیده‌ها موقتی نیست، که ناشی از عقب‌ماندگی علم در قرن بیست‌ویکم باشد. بلکه به دلیل ماهیت تبیین علمی است، به دلیل اینکه تبیین‌های علمی در ذات خود، دارای برخی قوانین نهایی طبیعی و تنظیم نهایی امور فیزیکی هستند و سؤال مهمی که این‌جا وجود دارد، این است که «چرا اصلاً قوانین طبیعی و اشیای فیزیکی وجود دارند؟» که علم نمی‌تواند به آن پاسخ دهد.

¹ brute

² personal

نوع دیگری از تبیین پدیده‌ها وجود دارد که ما در همه زمانها استفاده می‌کنیم و آن را به عنوان یک راه مناسب تبیین پدیده‌ها می‌بینیم. این آن چیزی است که تبیین شخصی نامیده می‌شود. ما معمولاً پدیده E را به عنوان پدیده‌ای که توسط شخص P برای حصول هدف G به وجود آمده، تبیین می‌کنیم. اگر نمی‌توانیم یک تبیین علمی از وجود جهان ارائه کنیم، می‌توانیم یک تبیین شخصی ارائه دهیم. با توجه به نکات پیش‌گفته، سوئینبرن معتقد است که ما می‌توانیم از وجود جهان برای وجود خدا استدلال استقرائی تأییدی^۱ - C شکل دهیم: اگر خدا وجود داشته باشد خیلی محتمل است که علت نهایی جهان باشد و خیلی بعید است که جهان بدون علت باشد، چون علم نمی‌تواند آن را تبیین کند؛ پس خیلی محتمل‌تر است که خدا علت نهایی جهان باشد. این استدلال را می‌توان در قالب زیر تقریر کرد:

مقدمه اول، بدیهی‌بودن جهان فیزیکی: جهان فیزیکی وجود دارد، جهانی که شامل کهکشان‌ها، سیارات و ستارگان و چیزهای دیگر است و با توجه به مشاهدات ما، تردیدی در حقایق تجربه شده در مورد آن وجود ندارد. اگر سوفسطائی نباشیم، بلکه واقع‌گرا باشیم، وجود جهان و پدیده‌های مختلف آن برای ما امری واضح و روشن است که نیاز به تبیین دارد.

مقدمه دوم، تبیین علمی نداشتن وجود جهان: هرچند می‌توانیم یک تبیین کامل علمی از گذشته جهان داشته باشیم که امروز مقدار تقریبی ماده-انرژی و قوانین طبیعی^۲ بر اساس آن عمل می‌کند؛ اما اینکه آیا جهان قدیم است یا حادث؟ علم نمی‌تواند حادث یا قدیم بودن جهان را مشخص کند، چون این تنها جهانی است که ما از آن آگاهی داریم و چنین چیزی برای ما تکرار نشده است. هرچند دلیل‌های پسینی و شواهد علمی حادث بودن جهان را تقویت می‌کند. قوانین طبیعی نمی‌توانند جهان را تبیین کنند. بنابراین، مطابق قوانین علمی، جهان تبیین ندارد، هرچند وضعیت‌های مختلف امور در زمان‌های مختلف تبیین علمی دارد که علم به ما نشان می‌دهد؛ اما کل جهان به عنوان یک مجموعه تبیین نشده است. این‌طور نیست که اگر هر یک از اجزاء سلسله، تبیین‌های مبتنی بر قوانین طبیعی داشتند پس کل سلسله (جهان) هم تبیین شده است، آن‌گونه که برخی فیلسوفان مانند هیوم و راسل ادعا کرده‌اند؛ اما اگر جهان طبیعت حادث باشد، در این صورت وجود جهان نتیجه قوانین طبیعی نخواهد بود. و جهان تبیین‌ناشده باقی می‌ماند (سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۱۳۷-۱۴۰).

نتیجه، پس خدا به عنوان علت تامه جهان وجود دارد؛ چون یا باید سلسله طبیعی تبیین‌ناپذیر باشد، یا باید تبیینی در خارج از خود داشته باشند که آن خدا است که موجب شده تا طبیعت بدین‌گونه عمل نماید. بنابراین، جهان چه قدیم باشد و چه حادث، تا وقتی که یک فاعل شخصی G به عنوان علت تامه جهان در بیرون از مجموعه موجودات وجود نداشته باشد که وجود جهان و دوام آن را تضمین کند، جهان همچنان تبیین‌ناشده باقی می‌ماند. بنابراین، وجود خدا به عنوان بهترین تبیین نهایی جهان معقولانه پذیرفتنی می‌گردد. استدلال اول استقرائی تأییدی سوئینبرن را می‌توان به شکل زیر صورت‌بندی کرد:

مقدمه ۱: وجود جهان بدیهی است که نیاز به تبیین دارد.

¹ inductive argument

² natural laws

مقدمه ۲: وجود جهان تبیین علمی ندارد، چون قوانین طبیعی نمی‌تواند جهان را تبیین نهایی کند. نتیجه: پس جهان، خارج از خود تبیین نهایی می‌شود که خدا علت تامه وجود و بقاء آن است. به عبارت دیگر، خدا‌باوری بهترین تبیین جهان است.

استدلال دوم استقرائی تأییدی

استدلال دوم استقرائی تأییدی سوئینبرن استدلال از قوانین علمی است. جهان ما بسیار پیچیده است. تنوع گسترده‌ای از کهکشان‌ها، ستاره‌ها، سیارات و مانند آنها را در نظر بگیرید. آنها دارای ویژگی‌ها و قدرت‌های خاصی هستند که بر روی اشیاء دیگر عمل می‌کنند و وظایف خود را برای اعمال آن قدرت‌ها در شرایط خاص انجام می‌دهند. به عنوان مثال، گفتن این‌که سیارات از قوانین کپلر^۱ (۱۵۷۱-۱۶۳۱) پیروی می‌کنند؛ فقط این است که بگوییم هر سیاره در هر لحظه از زمان توانایی حرکت به روشی را دارد که قوانین کپلر بیان می‌کند. بنابراین این هم‌زمانی گسترده در قدرت‌ها و توانایی‌های اشیاء در همه زمانها و مکانها وجود دارد. اگر تمام سکه‌های برخی مناطق دارای مارک‌های یکسان باشند یا تمام مقالات موجود در یک اتاق با دست نوشته یکسان نوشته شده باشند، ما به دنبال یک منبع مشترک از این هم‌زمانی‌ها هستیم و می‌خواهیم آنها را تبیین کنیم.

فرضیه خدا‌باوری این است که قوانین طبیعت به صورت یکنواخت کار می‌کنند، زیرا یک شخص الاهی وجود دارد که کارکرد آنها را حفظ می‌کند. او آن را به وجود می‌آورد و با حفظ قوانین طبیعت در هر شیء در جهان، توانائی خود را مطابق با آن قوانین اعمال می‌کند. این فرضیه، فرضیه‌ای است که در نظر می‌گیرد شخصی این مقاصد را برای برخی از اهداف به وجود می‌آورد.

منظم بودن جهان آن را به یک جهان زیبا تبدیل می‌کند، اما مهم‌تر از همه، آن را به جهانی تبدیل می‌کند که انسان‌ها می‌توانند یاد بگیرند که آن را کنترل نموده و تغییر دهند و تحقق علم امکان‌پذیر شود؛ اما تنها با وجود قوانین ساده طبیعی می‌توانیم شناخت پیدا کنیم و روش‌هایی را برای انجام این کارها برگزینیم. قوانین قابل فهم از طبیعت به انسان‌ها این امکان را می‌دهد که چطور رفتار کنند. و این یک فرضیه بسیار ساده است. از این‌رو، استدلال‌های از وجود جهان و مطابقت آن با قوانین ساده طبیعی استدلال‌های خوبی برای تبیین پدیده‌ها است و شواهد اساسی برای وجود خدا ارائه می‌دهند.

استیون هاوکینگ ادعا کرده است که جهان دارای قدمت نامحدود نیست، اما با وجود آن، مهبانک و انفجار بزرگی^۲ نیز نداشته است و بنابراین نیاز نبود در یک حالت اولیه خاصی شروع شده باشد که حیوانات و انسان‌ها ظهور پیدا کنند. او در کتاب تاریخچه زمان می‌گوید:

با موفقیت تئوری‌های علمی در توصیف حوادث، اکثر مردم معتقدند که خدا اجازه می‌دهد جهان براساس یک مجموعه از قوانین تکامل یابد و با نقض این قوانین در جهان دخالت نمی‌کند؛ اما قوانین به ما نمی‌گویند که جهان وقتی شروع شد، باید شبیه چه چیزی بوده باشد. هنوز آن با خداست که نظم و هماهنگی را سامان دهد

¹ Johannes Kepler

² Big Bang

و انتخاب کند که جهان چگونه کار کند. تا وقتی که جهان بیگ بنگ داشته است، ما می‌توانیم خالق داشتن آن را تصور کنیم؛ اما اگر جهان واقعاً خودکنترل^۱ و بی‌نیاز از بیرون باشد، هیچ حد و مرزی ندارد، نه آغازی دارد و نه پایانی؛ آن فقط هست. آن‌گاه خالق داشتن آن جای سوال است (هاکینگ، ۱۹۸۸، ۱۴۰-۱).

پاسخ خدا باور به هاوکینگ این است که اولاً، چه خدا در جهان و نقض قوانین آن دخالت کند یا نکند، براساس خدا باوری قطعاً خدا می‌تواند چنین کاری را انجام دهد و عمل مستمر این قوانین به‌خاطر حفظ دائمی آنها توسط خداست، البته انتخاب او نقض نکردن قوانین است. و ثانیاً، اگر جهان آغاز داشته باشد، خدا تعیین کرده است در یک طریق خاصی آغاز شود. اگر جهان آغازی نداشته باشد تنها به دلیل این است که آن ازلی است. در این صورت، اعتقاد می‌تواند براین باشد که خدا جهان را در هستی در هر لحظه با این قوانین حفظ کرده است. از طریق انتخاب او در هر لحظه، جهان در آن لحظه وجود دارد (سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۶۴)، اما شاید پاسخ قاطع‌تر و صحیح‌تر از سوی فیلسوفان اسلامی ارائه شده باشد که جهان چه قدیم باشد و چه حادث، در وجودش به موجد و خالق نیاز دارد، به‌خاطر احتیاج و وابستگی آن به موجد، چون وجود جهان، به‌خاطر امکان ذاتی‌اش، از ذاتش نشأت نگرفته است تا ضروری‌الوجود و بی‌نیاز از خالق و موجد باشد. این‌جا جایی است که علم با تبیین طبیعی پدیده‌ها متوقف می‌شود و به تبیین نهایی آنها نمی‌پردازد. بنابراین، ما باید سازگار با قوانین و استعداد تکاملی جهان به دنبال تبیین نهایی غیرطبیعی و شخصی وجود باشیم؛ خدا باوری دقیقاً چنین تبیین نهایی را فراهم می‌کند. تبیین‌های علمی قابل انکار نیستند، موفقیت‌های فراوان علمی در نشان دادن اینکه دنیای طبیعی تا چه اندازه منظم عمل می‌کند، دلیل محکمی برای اعتقاد به این است که علت عمیق‌تری برای وجود و نظم جهان وجود دارد (نک. سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۶۴). بنابراین، استدلال دوم استقرائی تأییدی را می‌توان به شکل زیر صورت‌بندی کرد:

مقدمه ۱: قوانین طبیعی و علمی در جهان پیچیده ما وجود دارند؛

مقدمه ۲: یکنواخت عمل کردن این قوانین نیاز به تبیین نهائی شخصی دارد؛

مقدمه ۳: تبیین قوانین طبیعی خارج از ظرفیت علم است؛

نتیجه: پس قوانین طبیعی توسط خدا که علت تامه وجود و حفظ آنهاست، تبیین نهائی می‌شود. به عبارت دیگر،

خدا باوری بهترین تبیین قوانین طبیعی است.

استدلال سوم استقرائی تأییدی

استدلال استقرائی تأییدی سوم سوئینبرن استدلال از قوانین فرایند تکاملی است. پس از تبیین جهان و قوانین طبیعی توسط خدا باوری، اکنون ببینیم خدا باوری چگونه وجود انسان و حیوان و ویژگی‌های غیرمادی و فرآیند تکاملی آنها را تبیین می‌کند؟ در اواسط قرن نوزدهم داروین تئوری چشم‌گیر خود را از تکامل با انتخاب طبیعی ارائه داد تا وجود حیوانات و انسان‌ها را توضیح دهد. روزی ارگانسیم‌های اولیه وجود داشتند. این حیوانات از طرق مختلفی از والدینشان متفاوت بودند (بعضی قدبلندتر، بعضی کوتاه‌تر،

¹ self-contained

بعضی چاق تر، بعضی لاغرتر بودند، بعضی از آنها ابتدا یک بال داشتند، برخی دیگر نه و غیره). حیواناتی که با خصوصیات که آنها را برای زندگی مناسب تر می کرد، زنده مانده و ویژگی های خود را به نسل بعدی منتقل می کردند. و بهترین جانورانی که زنده می ماندند، به احتمال زیاد به نسل دیگری تحویل داده می شدند. این فرآیند برای میلیون ها سال ادامه یافته و طیف وسیعی از حیواناتی را که امروزه شاهد هستیم؛ تولید می کند، تا هر کدام که با محیط سازگار شده اند، زنده بمانند. از جمله خصوصیات که در تنازع بقاء مزیت دارد، «هوش» بود و انتخاب های این ویژگی در نهایت منجر به تکامل انسان شد. این از گزارش داروین است که چرا ما امروز حیوانات و انسان ها را داریم.

اما موارد بسیار مهم و فراتر از محدوده آن نیز وجود دارند. مکانیسم تکاملی که داروین توصیف می کند فقط به این دلیل عمل می کند که قوانین خاص بیوشیمی وجود دارند؛ اما چرا این قوانین وجود دارند و نه قوانین دیگر؟ بدون شک زیرا این قوانین از قوانین اساسی فیزیک پیروی می کنند؛ اما چرا قوانین اساسی فیزیک چنان ویژگی هایی را دارند که موجب می شوند قوانین تکامل ایجاد شود؟ و چرا ارگانیسم های اولیه در ابتدا وجود داشتند؟ چرا در وهله اول ماده ای مناسب برای چنین شکل تکاملی وجود داشت؟ یا چرا چنین قوانینی وجود داشت؟ سوال مهم در اینجا این است که چرا قوانین و ماده این ویژگی عجیب و غریب را دارند، که برای تولید گیاهان، حیوانات و انسان ها مهیای چنین نتایجی هستند. هیچ تبیین علمی بیشتری وجود ندارد. تبیین های علمی در این جا متوقف می شوند. و این سؤال باقی می ماند که آیا باید این ویژگی های خاص قوانین و ماده جهان را به عنوان واقعیت های فاقد شعور نهایی بپذیریم یا اینکه باید فراتر از آنها به تبیینی در رابطه با فاعلیت خدا حرکت کنیم؟

چقدر احتمال دارد که قوانین و شرایط اولیه به طور اتفاقی فقط این ویژگی را داشته باشند؟ پژوهش های علمی اخیر توجه این واقعیت را به خود جلب کرده است که جهان با توجه به قوانین طبیعی به خوبی تنظیم شده است. افزایش یا کاهش در این جنبه ها توسط یک جزء در یک میلیون باعث می شده که جهان حیات نداشته باشد. بنابراین، بسیار بعید است که قوانین و شرایط اولیه به طور اتفاقی ویژگی تولیدکنندگی داشته باشند. خداوند قادر این ویژگی ها را به ماده و قانون اعطا می کند. و روند تکاملی را به وجود می آورد و مهم تر از همه اینکه انسان ها خودشان می توانند «آگاهانه» تصمیم بگیرند که چه نوع دنیایی باید وجود داشته باشد.

باید توجه داشته باشیم که هر یک از شاخه های مختلف علوم مانند فیزیک، شیمی، زیست شناسی، کیهان شناسی و غیره پدیده های خاصی را تبیین می کنند، اما آنها پدیده ها و رویدادها را تبیین نهایی نمی کنند. به طور مثال، داروین نشان داد که جهان یک ماشین عظیم برای ساختن حیوانات و انسان ها است. برخی مانند ریچارد داوکینز^۱ فرضیه تکامل داروین را چنان تفسیر نمودند که گویا رموز حیات با این فرضیه حل شد: «وجود خود ما وقتی والاترین رموز را عرضه می کند، اما ... آن دیگر یک راز نیست ... داروین و والاس آن را حل کردند (داوز، ۲۰۰۹، XIII). این گونه تفاسیر در مورد فرضیه تکامل داروین گمراه کننده است، زیرا این پرسش مهم را نادیده می گیرند که آیا وجود و عمل کرد این ماشین، عواملی که داروین و والاس برای تبیین وجود انسان بیان کردند، خودشان تبیین بیشتری

¹ Richard Dawkins

ندارند؟ داروین تبیین صحیح از وجود حیوانات و انسان‌ها را ارائه داد، اما نه یک تبیین نهایی. ساعت می‌تواند با کمک ماشین ساعت‌ساز نابینا ساخته شود، اما این ماشین‌ها در حقیقت با یک ساعت‌ساز دانا و بصیر هدایت شده‌اند (سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۶۳).

فرآیندهای تکاملی مطمئناً براساس قوانین طبیعت که توسط علوم کشف شده‌اند باعث وجود بدن حیوانات و انسان‌ها می‌شوند. تردیدی نیست که انسان‌ها و همچنین برخی موجودات دیگر، موجوداتی آگاه هستند، فکر و احساس دارند؛ اما آگاهی نمی‌تواند کاملاً از بدن صرف و شی مادی باشد. باید حقیقت دیگری باشد که مرتبط با بدن باشد؛ که روح نامیده می‌شود. روح چیزی است که تبیین آن کاملاً فراتر از توان علم است؛ اما خداپاوری می‌تواند این مسئله را تبیین کند. بنابراین، زندگی انسان مبتنی بر آگاهی است^۱ علاوه بر دلیل‌های متعدد فلسفی، حوادث ذهنی دلیل قاطعی بر وجود جوهر غیرمادی است. علاوه بر ویژگی‌ها و حوادث فیزیکی^۲ که حوادث مغزی را نیز شامل می‌شوند، بدیهی است که انسان دارای یک سری حوادث ذهنی^۳ است. حوادث ذهنی شامل ادراکات حسی، عقلی، شهودی، شور و هیجان، باورها، زیبایی‌ها، اندیشه‌ها، احساسات و اهداف هستند. در نتیجه، آنها باید از حوادث مغزی یا حوادث فیزیکی دیگر متمایز باشند (نک. سوئینبرن، ۱۹۹۶، ۶۹، ۷۱). بنابراین، تبیین روح به عنوان موجودی غیرمادی از توان علم خارج است. تئوری تکامل داروین می‌تواند تکامل بدن‌های انسان و حیوان را تبیین کند، اما نمی‌تواند وجود انسان، وجود روح و چگونگی ارتباط روح و بدن را تبیین نهایی^۴ نماید. نه داروینیسم و نه هیچ تئوری علمی دیگری چیز زیادی برای تبیین ارتباط روح با بدن ندارد. منشأ بیشتر ویژگی‌های زندگی مبتنی بر آگاهی فراتر از قلمرو علم است و تبیین علمی ندارد؛ اما خداپاوری می‌تواند وجود روح و امور ذهنی را تبیین کند. خدا قادر است روح را بیافریند و آن را به بدن ملحق سازد. افلاطون در آثار مختلف خود به اثبات روح می‌پردازد. در کتاب *قوانین* از طریق اثبات وجود روح، حرکت نخستین را در جهان تبیین می‌کند و با اثبات روح به ردّ رویکرد مادی‌گرائی پرداخته و خدا را به عنوان روح اثبات می‌کند. افلاطون بدون اثبات روح به عنوان علت نهایی، وجود اشیاء و دگرگونی‌های مختلف در جهان را قابل تبیین نمی‌داند (نک. افلاطون، ۱۳۶۶، *قوانین*، کتاب دهم). همچنین در *فیلبوس*^۵ روح را منشأ پیدایش عقل، آگاهی و نظم در جهان می‌داند (افلاطون، ۱۳۶۶، *فیلبوس*، ۲۹). بنابراین، خدا هم علت پیدایش روح است و هم دلیل وجود، ویژگی‌های و توانایی‌های روح است. بدین‌سان خداپاوری تبیین نهایی معقولی از وجود انسان ارائه می‌کند. اکنون می‌توانیم استدلال سوم سوئینبرن را به شکل زیر صورت‌بندی کنیم:

مقدمه اول: قوانین تکامل و ویژگی‌های عجیب ماده برای تولید گیاهان، حیوانات و انسان‌ها مشاهده می‌شود.

مقدمه دوم: تبیین قوانین تکامل و برخی ویژگی‌های موجودات مانند ویژگی روح در انسان کاملاً فراتر از

توان علم است.

¹ a conscious life

² physical

³ mental

⁴ ultimate explanation

⁵ Philebus

نتیجه: پس دیدگاه خدا باوری می‌تواند تبیین نهایی معقولی از قوانین تکامل و ویژگی‌های حیوانات و انسان‌ها را ارائه دهد، و بهترین تبیین آنها است.

بنابراین، سوئینبرن معتقد است انباشت استدلال‌های مختلف از وجود جهان، قوانین علمی و وجود حیوانات و انسان‌ها و فرآیند تکاملی آنها شواهد و تأییدات خوبی بر دیدگاه خدا باوری هستند و خدا باوری می‌تواند بهترین تبیین این پدیده‌ها باشد. از این رو، بر اساس استنتاج بهترین تبیین به وجود خدا پی برده و خدا باوری را معقولانه پذیرفت.

ارزیابی استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن

گرگوری داوز در کتاب *خدا باوری و تبیین ساختار استدلال استقرائی سوئینبرن* را نقد می‌کند (داوز، ۲۰۰۹، ۲۳-۲۸). وی معتقد است استدلال سوئینبرن، برای وجود خدا کم‌وبیش از الگوی مدل فرضیه‌رئائی پیرس تبعیت می‌کند. وی می‌گوید در بدو امر به نظر می‌رسد فرضیه‌رئائی یک نوع ضعیف استدلال است (داوز، ۲۰۰۹، ۱۰۸-۱۰۹). به استدلال زیر توجه کنید:

۱. واقعیت شگفت E مشاهده شد.

۲. اما اگر فرضیه H صادق باشد، E یک امر عادی خواهد بود.

۳. بنابراین، H صادق است.

همپل معتقد است چنین استدلالی یک مغالطه معروف منطقی را مجسم می‌کند، یعنی مغالطه تأیید نتیجه^۱ که به آن «مغالطه وضع تالی» گویند (همپل، ۱۹۶۶، ۷) و آن چنین است:

۱. اگر A صادق باشد، B صادق خواهد بود.

۲. B صادق است.

۳. پس A صادق است.

۱. اگر اتومبیل بنزین نداشته باشد، راه نمی‌رود.

۲. اتومبیل راه نمی‌رود.

۳. پس اتومبیل بنزین ندارد.

این به وضوح مغالطه محسوب می‌شود. همان‌طور که آلن ماسگریو می‌نویسد:

هر فیلسوف دارای عقل سلیم می‌تواند موارد بی‌شماری را نشان دهد که تبیین از واقعیت شگفت خطاست. یک واقعیت شگفت این است که فسیل‌ها روی قله‌های کوه یافت می‌شوند. یک تبیین این است که اهالی

¹ the fallacy of affirming the consequent

مریخ آمدند آنها را آن‌جا قرار دادند تا برای ما شگفت‌آور باشند. این واقعیتی است که ما تبیین بهتری داریم (موسگریو، ۱۹۹۹، ۲۸۵).

بنابراین، شاید بتوانیم مدل استدلال فرضیه‌رئای پیرس را به عنوان یک شکل استنتاج بهترین تبیین (IBE) فرمول‌بندی کنیم.

۱. واقعیت شگفت E مشاهده شد.
۲. اگر H صادق باشد، E یک امر عادی خواهد بود.
۳. هیچ فرضیه رقیب موجودی E را مانند H تبیین نخواهد کرد.
۴. پس H صادق است (دیویی، ۲۰۰۹، ۱۰۹).

آیا این اصلاح مشکل استدلال فرضیه‌رئای را حل می‌کند؟ این اصلاح مشکل را حل نمی‌کند. چون مشکل این مدل این است که این نسخه‌ای از «مغالطه تأیید نتیجه» یا «مغالطه وضع تالی» است و فرض را بر این می‌گذارد که بهترین تبیین موجود، تبیین صادق است. این فرض غیرقابل دفاع است، چون بهترین تبیین موجود، ممکن است تبیین خطا باشد. بنابراین، حقیقت این است که بهترین تبیین نمی‌تواند صدق نتیجه را تضمین کند. لذا استدلال فرضیه‌رئای پیرس را می‌توان اصلاح کرد تا به‌جای صدق H ، عقلانیت پذیرش H را نتیجه دهد. لذا مدل اصلاح‌شده پیرس که گزاره ۴ را اضافه می‌کند، به شکل زیر خواهد بود:

۱. واقعیت شگفت E مشاهده شد.
۲. اگر H صادق باشد، E یک امر عادی خواهد بود.
۳. هیچ فرضیه رقیب موجودی E را مانند H تبیین نخواهد کرد.
۴. پذیرش بهترین تبیین بالقوه موجود، معقول است.
۵. پس پذیرش فرضیه H معقول است (دیویی، ۲۰۰۹، ۱۱۰).

بنابراین، با اضافه کردن گزاره ۴ نقص آن برطرف می‌شود. اگر مدل اصلاح‌شده پیرس را بپذیریم، در آن صورت پرسش کلیدی این خواهد بود: با چه معیاری می‌توانیم قضاوت کنیم که H بهترین تبیین E است؟ مهم است توجه شود که یک پرسش موازی می‌توان پرسید که آیا H تنها تبیین پیشنهادی است؟ چون اگر آن رقیب نداشته باشد، هنوز می‌توانیم H را به عنوان تبیینی که دارای ویژگی‌هایی است که می‌توانیم به عنوان بهترین تبیین انتخاب کنیم. به نظر موسگریو فرضیه H باید یک تبیین رضایت‌بخشی از E باشد؛ اما ابتدا ما باید قانع شویم که واقعیت مورد نظر تبیین دارد، یعنی جهت کافی دارد که چرا چنین است و غیر آن نیست (لایب‌نیتس، ۱۹۹۵، ۳۲). اگر این شکل استدلال صحیح باشد می‌توانیم اصلاح بیشتری در مدل پیرس انجام دهیم به صورت زیر:

۱. واقعیت شگفت E مشاهده شد.
۲. H تبیین رضایت‌بخشی از E خواهد بود.
۳. هیچ فرضیه رقیب موجودی E را مانند H تبیین نخواهد کرد.

۴. پذیرش بهترین تبیین بالقوه موجود، معقول است مشروط به اینکه یک تبیین رضایت‌بخشی باشد.
 ۵. پس پذیرش فرضیه H معقول است (موسگریو، ۱۹۹۹، ۲۸۵).

این اصلاح؛ یک پرسش اولیه را پیش روی ما قرار می‌دهد که با چه معیاری H بهترین تبیین یا تبیین رضایت‌بخش E است؟ با توجه به اینکه H تبیین بالقوه E است، چه ویژگی‌های دیگری باید داشته باشد برای اینکه ارزش پذیرش را داشته باشد؟ برای پاسخ به این پرسش داوز معتقد است که می‌توان اصطلاح «توجیه»^۱ را پیشنهاد کرد، شبیه آنچه که مورد علاقه سوئینبرن است (تئوری تأیید). در این صورت مطمئناً «بهترین تبیین» تبیینی است که محتمل‌ترین صدق^۲ را دارد. بنابراین، ما در پذیرش تبیین H موجه خواهیم بود اگر هیچ تبیین رقیبی وجود نداشته باشد که احتمال صدقش بیش‌تر باشد (دیویی، ۲۰۰۹، ۲۳ف. ف- ۱۰۹ف. ف). به نظر می‌رسد داوز صرفاً تقریر روشن‌تری از استدلال سوئینبرن را ارائه داده است و چیزی به آن نیفزوده است. صورت‌بندی‌های اصلاح‌شده داوز از استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن نکاتی را بیان می‌کنند که سوئینبرن در استدلالش به آنها اشاره کرده بود، اما در رابطه با چالش‌های مدل استدلال فرضیه‌رئایی، سوئینبرن به آنها توجه داشته است، گرچه تصریح نکرده است، اما در تحلیل و داوری‌های وی در مورد استدلال استقرائی تأییدی قابل فهم است. علاوه بر آن، از آنجائی‌که وی به این چالش‌ها اذعان داشت، روی انباشت این‌گونه استدلال‌ها تأکید می‌کند برای اینکه صدق نتیجه استدلال محتمل‌تر گردد، ولی مسلم می‌داند که صدق یقینی نتیجه را به‌دنبال ندارد. وی بارها تصریح نمود که استدلالش از طریق ادله و شواهد مختلف از وجود جهان، قوانین علمی و فرایند تکاملی حیوانات و انسان‌ها می‌تواند دیدگاه خدا باوری را تأیید نماید. و با توجه به اینکه خدا باوری بهترین تبیین را برای این امور فراهم می‌آورد، در پذیرش آن موجه خواهیم بود.

نتیجه

از آنجائی‌که اکثر فیلسوفان دین معاصر معتقدند که تقریرهای قیاسی برهان جهان‌شناختی نامعتبرند یا مبتنی بر یک یا چند مقدمه کاذب یا غیر یقینی هستند. با توجه به اینکه در طول تاریخ براهین مختلف جهان‌شناختی، نقدهای جدی از سوی منتقدین به تقریرهای قیاسی این براهین شده است، در این مقاله استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن، به عنوان یک صورت جایگزین استدلال‌های قیاسی جهان‌شناختی، پیشنهاد گردید. به نظر می‌رسد ساختار استدلال استقرائی تأییدی سوئینبرن مشابه ساختار استدلال فرضیه‌سازی پیرس است و می‌توان آن را استنتاج بهترین دانست. چنین استدلالی یقین را تضمین نمی‌کند، ولی صدق نتیجه را محتمل‌تر می‌سازد. همان‌طور که گذشت، سوئینبرن ملاک بهترین تبیین را محتمل‌ترین تبیین می‌داند و آن زمانی است که تبیین چهار معیار: پیش‌بینی‌پذیری، سادگی، سازگاری و فراگیری را فراهم نماید. همان‌طور که نشان داده شد، خدا باوری به عنوان بهترین تبیین جهان و انسان این چهار معیار را داراست. بنابراین، هر چند براساس نقدهای موجود بر تقریر قیاسی برهان جهان‌شناختی و اشکالات مطرح‌شده بر ضرورت علی، یقینی‌بودن تبیین‌کنندگی این براهین پذیرفتنی نیست، هنوز می‌توان از طریق تقریرهای استقرائی این برهان براساس

^۱ justification

^۲ most probably true

استنتاج بهترین تبیین، خداباوری را معقولانه پذیرفت. بدیهی است که ادعای چنین استدلالی این نیست که نقدها و چالش‌هایی در مقابل خود ندارد، بلکه ادعا این است که این‌گونه استدلال‌ها با چالش‌های کمتری مواجه هستند و می‌توانند احتمال وجود خدا را به مراتب افزایش دهند. نتیجه چنین استدلالاتی این است که خداباوری می‌تواند بهترین تبیین نهایی جهان باشد.

References

- Aristotle. (1980). *Aristotle Logic*. With research and introduction by Abdolrahman Badavi, three volumes. Beirut: Dar al-Qalam Publications. (In persian)
- Azimi, M. (2019). Apagoge of Aristotle. *Scientific Quarterly of Research on Logics*. 10(2), 1-30. (In persian)
- Boyd, R. (1994). Confirmation, Semantics and the Interpretation of Scientific Theories, in R. Boyd & P. Gasper (eds), *The Philosophy of Science*. pp. 3-35. I. D. Trout.
- Dawes, G. W. (2009). *Theism and Explanation*, (Taylor & Francis Group) Routledge.
- Dawkins, R. (1986). *The Blind Watchmaker*. W. W. Norton & Company.
- Douven, I. (2017). Abduction, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, E. N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2017/entries/abduction>.
- Frankfurt, H. G. (1958). Peirce's Notion of Abduction, *The Journal of Philosophy*, 55(14), 593-597. <https://doi.org/10.2307/2021966>.
- Fumerton, R. A. (1980). Induction and Reasoning to the Best Explanation, *Philosophy of Science*. 47(4), <https://doi.org/10.1086/288959>.
- Harman, G. H. (1965). The Inference to the Best Explanation, *The Philosophical Review*, 74(1).
- Hawking, S. (1988). *A Brief History of Time: from the Big Bang to Black Holes*. Bantam Books.
- Hempel, C. G. (1966). *Philosophy of Natural Science*. Foundations of Philosophy. Englewood Cliffs.
- Hempel, C. G. & Paul O. (1998). Studies in the Logic of Explanation, in Joseph Pitt (ed.), *Theories of Explanation*. pp. 9-50. Oxford University Press.
- Leibniz, G. W. (1995). The Principles of Philosophy, or, the Monadology [1714]. In *Philosophical Essays*, edited & translated by R. Ariew & D. Garber, 213-25. Hackett.
- Lipton, P. (2001). Inference to the Best Explanation in W. H. Newton-Smith (ed). *A Companion to the Philosophy of Science*, pp. 184-193. Blackwell Publishers Inc.
- Musgrave, A. (1999). *Essays on Realism and Rationality. Studies in the Philosophy of Karl R. Popper and Critical Rationalism*, Rodopi.
- Peirce, C. S. (1931-58). *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. Edited by C. Hartshorne; P. Weiss & A. Burks. 8 Vols. Harvard University Press.
- Plato. (1987). *Philbus*. In the series of *Plato's Works*. Vol. 3. Translated by M. H. Lotfi Tabrizi. 2nd edition. Kharazmi Publishing Company. (In persian)
- Plato. (1987). *The Laws*. In the series of *Plato's Works*, Vol. 3. Translated by M. H. Lotfi Tabrizi. 2nd edition. Kharazmi Publishing Company. (In persian)
- Popper, K. R. (1979). *Objective Knowledge: An Evolutionary Approach*. Clarendon Press.
- Schurz, G. (2007). Patterns of abduction, Springer Science: Business Media B. V, *Syntheses*, 164, 201-234.
- Swinburne, R. (1996). *Is there a God?* Oxford University Press.
- Swinburne, R. (2004). *The Existence of God*. Clarendon Press.